

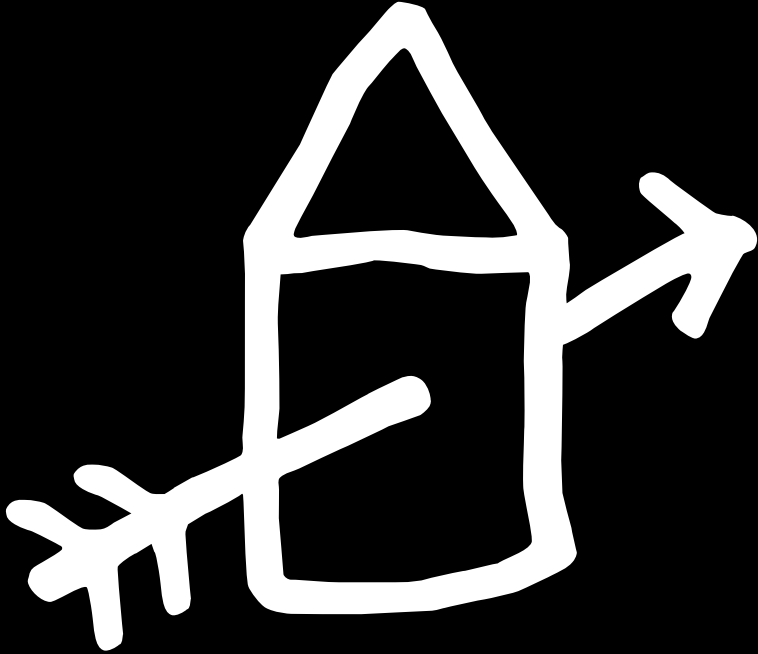
Baerne

In dit nummer o.a.:

- . In Memoriam Arie Twigt
- . Baron van Heerdt
- . Eemlandse buitenplaatsen

Tijdschrift van de Historische Kring Baerne

Hét ware huis

Van Berkum Makelaars

Van Berkum Makelaars bv | Makelaars in en taxateurs van onroerende zaken
Nieuw Baarnstraat 93 Postbus 135 3740 AC Baarn | Lid NVM Wonen - BOG
telefoon (035) 541 84 45 | info@vanberkummakelaars.nl

VAN UW VOORZITTER

De zomer is weer achter de rug, ieder kan zich weer volledig aan andere zaken wijden. Met weer een fraaie uitgave van *Baerne* voor me denk ik met verdriet aan het overlijden van Arie Twigt die zoveel voor onze vereniging heeft betekend. Ook de wijze waarop hij bezig was, is een goed voorbeeld voor allen: ontspannen, vol met humor en toch gericht op presteren.

Het Cultureel Festival heeft ons weer acht nieuwe leden opgeleverd. Wel moet gezegd worden dat het weer de 'vaste kern' was die onze deelname aan het festival organiseerde. Waarvoor dank. Oproep dus aan de lezende leden om zich voor dit soort projecten aan te melden als extra hulp.

Structureel gezien wil het bestuur nog een tweetal nieuwe commissies gaan bemannen.

De eerste is de commissie lezingen die de organisatie en afwerking van lezingen zal gaan doen. Zoals selectie van onderwerpen, cont(r)acteren sprekers, zaal bespreken, etc.

De tweede is de marketingcommissie, die alle zaken die te maken hebben met promotie, public relations en perscontacten zal gaan behartigen.

Leden die een van deze taken voor hun rekening willen gaan nemen, gaarne bij mij opgeven.

Laten we er met ons allen weer een

mooie actieve herfst van maken en ons afvragen waarmee we onze vereniging nog eens extra van dienst kunnen zijn.

Tot ziens bij onze nieuwe expositie over de horeca in Baarn. ■

Veel leesplezier

André Mascini

INHOUD

In Memoriam Arie Twigt (Utrecht 1937-Baarn 2012) 66

Het Baarnse slachthuis 69

Expositie in de Oudheidkamer: Verpozing in Baarn 74

Ten anker in Baarn 76

De dagboeken van Baron Van Heerdt (III) 86

Eemlandse buitenplaatsen in Museum Flehite 94

Als eerbetoon aan Arie Twigt is deze *Baerne* voor een belangrijk deel aan de onlangs overleden redacteur gewijd. Naast een In Memoriam door Gerard Brouwer, vindt u in deze editie twee artikelen, die Arie nog recent heeft geschreven.

Voorzijde omslag: In Memoriam Arie Twigt.

IN MEMORIAM ARIE TWIGT (UTRECHT 1937-BAARN 2012)

De aquarel, een winterse blik op Eemnes, die Arie een paar jaar geleden in een van de etalages van boekhandel Den Boer liet zien, staat hier naast me. Een bos rozen erbij, in een passende kleur. Het is een fraaie waterverftekening, vergelijkbaar met de fijngevoeligheid van het werk (verrassend veel trouwens) dat van Arie was te zien in de Oudheidkamer. Een terechte hommage. Een hulde aan een goede vriend, die ik erg mis; een eerbetoon aan een zeer veelzijdig mens.

door: Gerard Brouwer

Voor Etty

Arie op een terras in Bredevoort, juli 2008, bij een van onze bezoeken aan de boekenmarkt in dit stadje.

Wij ontmoetten elkaar voor het eerst aan het begin van deze eeuw, tijdens een redactievergadering van *Baerne*, thuis bij Tineke en René Biemans.

Het duurde niet lang of Arie en ik maakten samen dit tijdschrift klaar voor de drukker. Meestal een heel karwei, soms redelijk vlot gebeurd. Dat deden we een aantal jaren; afwisselend bij hem of bij mij thuis. Wat ging dat toch steeds in verbazend goede harmonie: zonder

meer een verdienste van Arie's geduld en incasseringsvermogen. Die plezierige samenwerking - als redactieleden dus - groeide uit tot vriendschap. En zo ontdekten we meer van elkaars interesses. Jazz bijvoorbeeld. Moderne jazz. Planten ook, waar Arie veel van wist. De indrukwekkende lijst van zijn hobbies werd al genoemd in de toespraak van een van zijn zoons tijdens de drukbezochte dankdienst voor het leven van Arie, in de Paaskerk op 2 juli van dit jaar.

Een selectie uit die lijst: ouderling van de Paaskerk, schilderen en tekenen, werken in de volkstuin, bonsai kweken, Latijn en Italiaans leren, bakken van taarten, de stamboom van de familie tot 'op de bodem' uitzoeken, boekbinden in het Grafisch Atelier 't Gooi (zoals in 1996 *El Dorado*, *Lied van de blinde harpenaar*, in de vertaling van Bertus Aafjes, een schitterend klein boekje, nota bene ook nog met een illustratie en een blindstempel, in een oplage van 15 stuks, waarbij Arie een brief voegde waarin hij - m.i. onnodig bescheiden - schreef dat "zowel het

drukken als het etsen nog 'leerlingen-werk' is"), het verzamelen van bijbels en psalmen- en gezangenboekjes en - niet in de laatste plaats - het schrijven én uitgeven van boeken. Wat dat betreft zagen twee belangrijke uitgaven van zijn eigen uitgeverij 'De Vliegende Kraai' het licht en wel *Onderweg naar zee* en *De bijna best betaalde passagier*, beide over zijn leven. Deze twee boeken droeg Arie op aan zijn reisgenote en echtgenote ETTY.

Oom Bertus was de eerste man die ik zag pruimen. Regelmatig kwam het pakje tabak tevoorschijn om een verse pruim samen te stellen. Die even later achter de kiezen verdween, waarna het produceren van mooie bruine stralen kon beginnen. Was de pruim uitgekauwd, dan zocht hij een slachtoffer.

"Wil je een lekkere pruim?", vroeg hij mij. Niets vermoedend antwoordde ik bevestigend. Pruimen kwamen van de boer wist ik, me niet realiserend dat het hartje winter was.

Prompt kreeg ik een natte, bruin afgeven-de bal in mijn hand gedrukt, die ik onmiddellijk vol afkeer liet vallen.

"Wat doe je nu?", reageerde hij grijnzend.¹

Al op de basisschool wist hij het zeker: Arie wilde naar zee. In 1956 - hij was toen 19 jaar oud - was het zover. Met het m.s. Willemstad als leerling-radio-officier naar West-Indië. Zijn laatste reis was op het s.s. Baarn, genoemd naar de plaats waar hij twintig jaar later kwam te wonen.²

Jazz beleven konden we samen, zo ontdekten we een paar jaar geleden. Onze jazzavond was op maandag, in 'De Observant' in Amersfoort. Punctueel als Arie was, haalde hij mij precies om 7 uur met de auto op, zodat we op tijd waren en - belangrijker nog - een zitplaats hadden. De hele avond staan leek ons niet aantrekkelijk. Maar meestal was er plaats genoeg. Alleen op de avond dat Hans Dulfer speelde was de zaal afgeladen. Onbegrijpelijk eigenlijk, zo geweldig vonden Arie en ik zijn saxofoonspel nu ook weer niet. Voor Ben van den Dungen, een minder bekende saxofonist, die eveneens optrad in 'De Observant' en minstens zo goed speelde als Dulfer - zo niet beter - was beduidend minder belangstelling.

Behalve de voorbereiding van het drukken van *Baerne* schreef Arie af en toe een artikel voor dit tijdschrift. Maar Arie deed veel meer voor de vereniging. Zoals het restaureren en onderhouden - in werkgroepverband - van de grafstenen op de begraafplaats aan de Berkenweg en het inventariseren en ordenen van de bibliotheek van de Historische Kring Baerne. Dat gebeurde overigens samen met het Hul. Daarnaast was hij enige tijd lid van het bestuur van de kring, als vertegenwoordiger van de redactie. Kortom: Arie gaf aan drie werkgroepen binnen de kring zijn aandacht en vrije tijd.

Op zijn verjaardag, afgelopen januari, vroeg Arie aan de gasten op te schrijven wat volgens hen het doel van het leven

is. Zelf was hij van mening dat het doel van het leven het leven zelf is. Het leven te leven. 'Ik heb helemaal geen tijd om dood te gaan', was een van zijn laatste uitspraken.³ ■

Bronnen:

- C.v. van Arie, opgesteld door zijn familie
- Toespraken van kinderen en kleinkinderen, tijdens de afscheidsdienst van Arie, gehouden in de Paaskerk, op 2 juli 2012

Noten:

¹ *Onderweg naar zee, Belevissen van een zee-man in de dop*, door Arie Twigt, De Vliegende Kraai, 2009, ISBN 978-90-807833-5-5, geïll.

² *De bijna best betaalde passagier, Belevissen van een radio-officier bij de koopvaardij*, door Arie Twigt, De Vliegende Kraai, 2010, ISBN 978-90-807833-6-2, geïll.

³ Toespraak van een van de kinderen tijdens de afscheidsdienst.

Arie werd op 12 januari 1937 in Utrecht geboren, waar hij zijn gehele jeugd bleef. Hij groeide op in een gezin met 6 kinderen, 1 zus, 4 broers. Arie was op een na de jongste. In de hongerwinter werd hij tijdelijk ondergebracht bij een gezin in Drenthe, daar ontmoette hij Etty. Na de mulo studeerde hij aan de Hogere Zeevaartschool, aansluitend ging hij in 1956 varen over de wereldzeeën. Hij heeft 8 jaar als radio-officier gevaren. In 1959 is hij getrouwd met Etty. Vlak na de geboorte van Frans (de oudste zoon) is het gezin Twigt verhuisd en gaan wonen in Almelo. Hij gaf het varen op en ging werken bij Hollandse Signaal in Hengelo. Zoon Michel werd geboren in 1965. Van 1970 tot 1983 werkte Arie bij Xerox in Venray. Toen Arie bij Xerox werd ontslagen, is hij in dienst gekomen van de sociale werkplaats in Diemen, eerst als hoofd productie, vervolgens als adjunct-directeur. Arie en Etty (beide kinderen woonden al zelfstandig) verhuisden in die tijd naar Baarn. Op 57,5-jarige leeftijd ging Arie met vervroegd pensioen. Vanaf dat moment heeft hij nog actiever deelgenomen aan het sociale leven in en rond Baarn. Arie overleed op 25 juni 2012.

HET BAARNSE SLACHTHUIS

Wie nu een mooi verpakt stukje vlees in de supermarkt koopt, kan zich nauwelijks voorstellen dat zijn aankoop eeuwenlang de bron is geweest voor ernstige ziekten. In de oudheid leefden mensen samen met hun vee in één huis en werd het vee geslacht op de binnenplaats. Pas in de Middeleeuwen kwam men erachter dat deze nauwe band met de veestapel niet erg gezond was en probeerde de overheid het slachten te reguleren. Maar het duurde in Nederland tot 1922 voor er een wet van kracht werd, die zorgde dat de overheid het keuren en slachten van vee op uiterst hygiënische wijze kon laten gebeuren. Voor Baarn betekende dat de bouw van het slachthuis aan de Ericastraat, dat ruim vijftig jaar dienst heeft gedaan.

door: Annemieke Geerts

In het verleden werden slachtafval en kadavers van vee gewoonlijk op een plek aan de rand van een weiland, meestal omzoomd door een slootje en bomen, begraven.¹ Later werden er bij slachterijen kleine gemetselde ovens geplaatst om slachtafval te verbranden. Maar de stank voor de omgeving was er ondraaglijk. In de grote steden was de situatie nog veel

erger. Eind negentiende eeuw lagen de grachten van Amsterdam vol met rot-tend slachtafval en leeggegooide poepdozen. Bij laag water was de inhoud niet alleen te zien en te ruiken, maar ook te voelen. Het waren immers de bacteriënhaarden voor ziekten als tyfus en cholera. Overheden probeerden mensen te dwingen hun dieren op centrale plekken te

Het slachthuis net buiten de bebouwde kom.

Het voltallige personeel rond 1950.

slachten, maar de openbare slachthuizen bleven schaars in Nederland. Begin twintigste eeuw telden alleen de grote steden Rotterdam, Utrecht, Amsterdam en Den Haag gemeentelijke abattoirs.

De wet

Op 25 juli 1919 werd in Nederland de zogenaamde vleeskeuringswet ingevoerd.² Daarin stonden bepalingen tot wering van vlees en vleeswaren, die voor de volksgezondheid schadelijk zijn, of zoals koningin Wilhelmina het destijds verwoordde: *“Wij Wilhelmina, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.*

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenschelijk is bepalingen vast te stellen tot wering van vleesch- en vleeschwaren, die voor de volksgezondheid

schadelijk zijn.”

De wet hield ook in dat elke gemeente verantwoordelijk was voor de uitvoering van de wet. Daarom werd er in Baarn een vleeskeuringsdienst opgericht onder leiding van veearts Daams, een graag geziene man wiens automobiel, volgens de overlevering, altijd luid en duidelijk in het dorp te horen was. Het gebouw waar de keuringen gedaan werden lag achter de toenmalige politiepost aan het Stationsplein.³

Drie jaar later - in 1922 - werd de wet pas officieel van kracht en moesten gemeenten een eigen slachthuis oprichten om daar het vee te laten slachten. De gemeenten kregen van de rijksoverheid tien jaar de tijd om zo'n eigen slachthuis op te richten. Nu hield dat niet per se in dat Baarn verplicht was een eigen abattoir te bouwen. Gemeenten mochten ook met elkaar samenwerken. Maar Baarn zag de

bouw van een eigen slachthuis wel zitten en de gemeenten Eemnes, Spakenburg en Bunschoten besloten om met Baarn mee te doen. Ook de gemeente Soest zegde samenwerking toe. Ofwel genoeg redenen voor de gemeente om maar liefst f 89.308,37 uit te trekken voor dit project.⁴ Een fors kapitaal voor die tijd.

Verlieslatend

Als plek voor het gebouw werd het terrein van boerderij Bethlehem aan de huidige Ericastraat gekozen. Dit terrein lag destijds net buiten de bebouwde kom van Baarn en dus waren er geen direct omwonenden die last van de stank zouden kunnen krijgen. Gemeentearchitect De Boois ontwierp het gebouw dat uiteraard aan allerlei eisen moest voldoen. Zo waren er een koelhuis, opslagruimte, laboratorium, waterput en een noodslachthuis. Boven de slachterij werd een woning gebouwd. Op 4 november 1922 werd het gebouw feestelijk geopend en twee dagen later startten de eerste werkzaamheden.

Veearts Daams werd ook hier directeur. De keuringen werden uitgevoerd door keurmeester Vermeulen, die dit vak maar liefst veertig jaar bleef uitoefenen en in het bovenhuis van de slachterij woonde.

Erg veel slachtingen werden er in de beginjaren nog niet verricht. De eerste vijftien jaar werd er slechts drie middagen per week geslacht. Meer werk was er niet. Dit kwam doordat de gemeente Soest, op instigatie van een paar eigenwijze slagers, haar toegezegde samenwerking in 1922 alsnog introk. De Soester slagers hadden helemaal geen zin in deze over-

Het slachthuis in betere tijden.

heidsbemoeyenis bij de uitoefening van hun vak en gingen op zoek naar manieren om een eigen slachthuis op te richten. Die kwam er in Soest uiteindelijk pas in 1929. Oppericht door een tiental slagers, verenigd in de NV Centrale Slachtplaats voor de gemeente Soest. Daarmee was het overigens wel het eerste Nederlandse slachthuis dat gefinancierd en beheerd werd door slagers zelf.⁵

In Baarn namen ze ondertussen genoeg met slechts 3800 slachtingen per jaar. In 1923 vermeldt het kasboek dan ook een verlies van f 1878,36½. Jawel, er werd destijds nog met halve centen gerekend!

Keuren aan huis

Het grote probleem was dat het voor veel boeren, vooral die uit Eemnes, Spakenburg en Bunschoten, niet te doen was om hun vee naar Baarn te laten vervoeren voor de slacht en dan het vlees weer terug te halen. Dat was veel te kostbaar. Daarop mochten de boeren weer zelf slachten, maar moesten ze het vlees wel direct laten keuren. Dus gingen

de keuringsartsen naar de boeren toe. In 1922 kostte dat voor een rund 30 cent, maar voor een varken of schaap was je nog geen 15 cent kwijt.

In 1932 voert de directie van het slachthuis nog een verhitte discussie met de gemeente over de kosten van het vervoer van de keurmeester naar de boeren.⁶ Het slachthuis had daarvoor een dienstauto. Dat vond de gemeente niet nodig. De keurmeesters konden wel met de bus naar Spakenburg, Eemnes en Bunschoten. Totdat Daams de dienstregeling van de bus aan de gemeente liet zien en het al gauw duidelijk was dat een keurmeester voor één keuring een halve dag onderweg was. De bus ging namelijk maar vijf keer per dag.

Vrijbank

Oudere Baarnaars van de Oosterhei en het Rode Dorp herinneren zich nog

wel de vrijbank van het slachthuis. Daar kon je goedkoop vlees krijgen. Dit vlees kwam van dieren die in nood geslacht waren. Zij konden niet het vereiste keuringsrapport krijgen waarin moet staan dat ze bij leven nog gezond waren, en dus mocht dit vlees niet in de reguliere handel komen. Als dit vlees na uitvoerig laboratoriumonderzoek toch goed werd bevonden, mocht het onder toezicht verkocht worden in het winkeltje van de slachterij. Mensen konden niet zomaar naar het winkeltje komen, want het aanbod was onregelmatig en beperkt. Je kreeg een nummer en dorpsomroeper Dirk Koffrie kwam langs om de nummers die aan de beurt waren, om te roepen.

Firma Wellink

In 1936 wordt de heer drs. Ch. Soetens directeur van het slachthuis. Hem is er al-

Het slachthuis dichtgetimmerd, wachtend op sloop.

les aan gelegen om meer werk aan te trekken en dus legt hij contact met de firma Wellink uit Barneveld. Deze vleesgrossier exporteerde vlees naar het buitenland. Hij was druk op zoek naar uitbreiding van de slachterij en dus kwam het aanbod uit Baarn als geroepen. Wellink verhuisde daarom een deel van zijn bedrijf naar Baarn en nam een groot deel van de slachterij over. Dat wil zeggen: de slachterij bleef in handen van de gemeente, maar Wellink was de grootste klant. In 1937 liet hij maar liefst 4338 varkens slachten in Baarn.

In de oorlogsjaren wordt het slachthuis alleen door de Duitsers gebruikt voor hun eigen vleesvoorziening. Pas in 1947 worden de werkzaamheden hervat. De gemeentelijke slachtingen vinden dan alleen nog op maandag plaats. De rest van de week staat het bedrijf in dienst als slachthuis van de firma Wellink. In 1952 slachten zij er maar liefst twaalfduizend varkens. Een paar jaar later zelfs vijftigduizend. De ham gaat naar Amerika, het spek naar Engeland en Duitsland en de gezouten pootjes naar Goudkust! Vandaar dat er in 1952 een zouterij bijgebouwd wordt waar twintigduizend kilo spek bewaard kan worden.⁷

De gewenste bouw van een schaftlokaal wilde de gemeente in datzelfde jaar niet financieren. De werknemers moesten hun boterham maar gewoon blijven eten in het kleedhok naast de afsnijderij. Niet dat dat te doen was, want er was ruimte voor tafel noch stoel en het stonk er verschrikkelijk. En dus bleef het perso-

neel zijn lunch nuttigen in het café.

Het kantoor van de firma Wellink zat ondertussen in villa Eemwijk aan de Kerkstraat. De zaken daar gingen uitstekend, maar de slachtingen van slagers op het slachthuis namen steeds meer af. Daardoor was het voor de gemeente niet meer vol te houden om de hoge kosten van de slachterij te blijven betalen. Daarbij kwam dat de overheid de verplichting van het hebben van een gemeentelijk slachthuis introk en de grote export naar Amerika nieuwe eisen aan de hygiëne rond het slachten stelde. Bovendien rees steeds meer de vraag waarom de gemeente nog moest blijven investeren in een slachthuis dat vooral ten dienste stond aan een commercieel bedrijf? In 1972 besluit de gemeente dan ook dat het welletjes is. Het slachthuis aan de Ericastraat wordt gesloten. De grond wordt verkocht aan de firma Bosch en Keuning, die er een nieuw bedrijfspaned neerzet.

In 2006 valt ook het doek voor de vleeskeuringswet uit 1919. Door bezuinigingen bij de overheid is de wet overgegaan in een efficiënter pak maatregelen van Europese Hygienische verordeningen. ■

Noten:

1: Wikipedia

2+8 :Ministerie VWS

3: BC 15-10-1990

4: Administratiegegevens slachthuis 1923

5: Verdwenensoest.nl

6: BC 17-10-1990

7: BC 9-10-1953 Gesprek over krulstaarten met de heer W. Th. Wellink

EXPOSITIE IN DE OUDHEIDKAMER: VERPOZING IN BAARN

'*Verpozing in Baarn*' is de ondertitel van de nieuwe tentoonstelling die van 8 september tot medio januari 2013 in de Oudheidkamer is te bezichtigen. De titel van de tentoonstelling maakt veel duidelijk over wat er in die tentoonstelling te zien is. De officiële titel luidt '*Logementen - Tapperijen - Spijslokalen*'. Waarom zo'n titel in Oudhollands taalgebruik? Om duidelijk te maken dat wij als Historische Kring Baerne ons met name bezighouden met de historie van Baarn. Natuurlijk, geschiedenis is al wat gisteren gebeurd is. De interesse voor gisteren is nu eenmaal minder dan voor eergisteren. En de interesse voor eergisteren weer veel minder dan voor een halve of hele eeuw geleden. Maar dat wil niet zeggen dat wij ons in deze tentoonstelling beperken tot een halve eeuw geleden. De oudste informatie dateert van ruim twee eeuwen geleden. De laatste gegevens zijn van rond het jaar 2000.

Op de tentoonstelling is fotomateriaal en informatie te zien over logementen, zeg maar pensions, hotels en herbergen. Daarnaast veel informatie over tapperijen: kroegen, cafés en de Jeneversteeg. En tenslotte besteden we aandacht aan spijslokalen: veel fotomateriaal over restaurants uit het grijze verleden en van de laatste tijd. Foto's van zowel de buitenkant van het restaurant als de binnenzijde. Vaak zullen de beelden plezierige herinneringen oproepen en de

bezoekers terug voeren naar hun jonge jaren, of naar een leuk gezellig etentje dat eens in één van deze etablissementen werd beleefd.

In de tentoonstelling is niet alleen ruimte voor de bekende hotels zoals Hotel Zeiler en Hotel Velaars, later Central. Maar ook voor vele andere kleinere hotels en pensions. Kortom, voor iedereen is er wel iets leuks te zien in onze nieuwe en bijzondere tentoonstelling. U bent allen van harte uitgenodigd om deze tentoonstelling weer geheel gratis te komen bewonderen. En mocht u aanvullende informatie of foto's hebben, dan horen wij dat graag van u. Mogelijk dat wij die nieuwe informatie zelfs nog in de tentoonstelling kunnen inpassen. ■

VERPOZING

IN BAARNE

Logementen

Tapperijen

Spijslokalen

Tot en met medio januari 2013 te zien
bij de Historische Kring Baerne

Hoofdstraat 1a (onder de bibliotheek)
open: woensdag 14-16 uur
zaterdag 11-13 uur

www.HistorischeKringBaerne.nl

TEN ANKER IN BAARN

In 1874 werd Baarn met een spoorlijn verbonden met Amsterdam. Daardoor werd het voor rijke Amsterdammers mogelijk zich hier permanent of gedurende de zomermaanden te vestigen. Een van die rijke Amsterdammers was scheepsbouwer Seijmmonsbergen. Hij liet een villa aan de Prins Hendriklaan bouwen.

door: Arie Twigt

De werf, gelegen aan de Oostenburgergracht, gefotografeerd (tussen 1955-1962) vanaf het dak van de Openbare Lagere school op Wittenburg, vlak voor de tewaterlating van de visserskotter Sch.24 'Clara' bestemd voor Rederij Jaczon BV. te Scheveningen.

Met de aanleg van de Oosterspoorlijn en de bouw van het station in Baarn in 1874 was een nieuwe snelle verbinding tussen Amsterdam en Baarn een feit. Lang daarvoor was Baarn ook al in een regelmatige dienst, meermalen per week, met de hoofdstad verbonden. Dit

kwam dankzij het gemeentebestuur van Amersfoort, dat de afvaarten van beurtschippers tussen die stad en Amsterdam regelde. Die schippers kwamen over de Eem langs Baarn en zullen hier ongetwijfeld wel eens een vracht of passagiers opgepikt of afgezet hebben.

De trek van Amsterdammers naar het bosrijke Baarn kwam pas na de spoorwegaanleg tot stand. Die hoofdstedelingen bleven werken in de stad, maar kwamen in de zomermaanden naar ons dorp of vestigden zich hier definitief. Er waren onder anderen een scheepswerf-directeur, twee directieleden van een scheepvaartmaatschappij en twee reder, die hier hun anker uitwierpen.

Scheepsbouwers Seijmonsbergen

Hendrik Seijmonsbergen, directeur van de scheepswerf Concordia in Amsterdam, kwam naar Baarn in 1920. Zijn vader Steven, zeeman-scheeps-

timmerman, ging na 1877 niet meer naar zee, maar begon op 24 november 1877 op Wittenburg in Amsterdam-Oost een scheepswerf voor het bouwen en repareren van houten schepen. Op 15 april 1898 trok hij met zijn vrouw Evertje Bakker en vijf ongetrouwde kinderen naar Zaandam en begon daar een tweede werf. De leiding daarvan droeg hij in 1901 over aan zijn zoon Steven en het gezin vertrok weer naar Amsterdam.

Toen de werf 25 jaar bestond, kocht Steven sr. op 1 mei 1902 een stuk grond van 18 are en 80 centiare aan de Oostenburgerdwarstraat, nummers 29

De villa in aanbouw.

Henrik Seijmonsbergen, bouwer van de villa, 45 jaar getrouwd.

en 31 op Oostenburg, voor de prijs van f 22.500 en hij verplaatste de werf naar dit terrein. Deze maakte deel uit van de voormalige scheepswerf Concordia en lag midden in de woonwijk.

Hendrik Seijmonsbergen zette de zaak na de dood van zijn vader Steven in 1907 voort met zijn moeder en zijn broer Steven tot 1913. Daarna met zijn moeder alleen tot 1917 en tenslotte helemaal alleen.

Mede onder invloed van zoon Hendrik begon men daar met het bouwen van ijzeren schepen. Eerst door mankracht

voortbewogen dekschuiten, later sleepboten en een aantal veerboten. De meeste schepen waren bestemd voor transport binnen de Amsterdamse wateren, waaronder meer dan honderd boten voor de fa. Bergman voor passagiersvervoer over het IJ en rondvaartboten.

In 1913 construeerde Hendrik een nieuw type motor, de Concordia-motor, die op alle soorten en ook inferieure brandstof liep. Dat werd vooral belangrijk tijdens de oorlog van 1914 tot 1918. Tot 1930 bleef deze motor in productie.

In 1914 richtte Hendrik samen met een vriend, Van Raamsdonk, de

Amsterdamse Schuitenverhuurderij op. In de jaren na 1955 legde men zich op de werf vooral toe op de bouw van vis-skotters.

Een villa te Baarn

Het ging de werfdirecteur blijkbaar voor de wind, want vlak na de Eerste Wereldoorlog (in 1919) gaf hij opdracht aan aannemer/architect Herman Onvlee tot de bouw van een villa aan de Prins Hendriklaan 6a, nu nr. 94. Onvlee woonde aan de Eemnesserweg en bouwde meer villa's in Baarn, o.a. aan de Van Reenenlaan, de Molenweg en de Eemnesserweg. Hij overleed in 1923, slechts 38 jaar oud. Onvlee maakte een kostenberekening en kwam uit op een bedrag van f 34.889,60, inclusief zijn eigen honorarium à f 5.000. Het lichtdrukwerk voor de bouw werd gedaan door de N.V. Wed. J. Ahrend & Zoon te Amsterdam.

De bouw begon in februari 1920. Op 1 mei is blijkbaar het hoogste punt bereikt, want op die datum werd voor f 8,50 aan sigaren en bier voor de werklieden gedeclareerd. Het huis kwam gereed in oktober van dat jaar. In 1921 timmerde de aannemer nog een kippenhok voor f 73,37.

Door de nauwgezette kostenverantwoording van de aannemer krijgen we een mooi kijkje in zijn keuken. De kozijnen kwamen van de firma Meppel. De stenen uit Rhenen en dat lijkt logisch, want daar lagen immers veel steenfabrieken. De totaal benodigde 103.000 stenen werden

per spoor aangevoerd en door Hartog op de bouwplaats afgeleverd. Het zand kwam van juffrouw Bekker. Zij zal ergens hier in de buurt haar handel gehad hebben. Het glas-in-lood werd door de firma Felix uit Utrecht/Maastricht geleverd.

Ook de lonen werden verantwoord: in maart f 40,- per week voor een timmerman of een metselaar, f 38,50 voor een sjouwerman en slechts f 7 voor een timmerjongen. Zo'n leerling werd karig betaald, maar het verschil tussen een sjouwerman en een timmerman, oftewel een ongeschoolde arbeider en een vakman is opvallend klein. Ook een opperman kreeg f 38,50 per week. In juli van dat jaar gingen de lonen omhoog: f 42,50 voor de timmerman en metselaar, f 41,- voor een sjouwer. Stukadoors verdienden aanzienlijk meer: f 65,- per week.

De architect had de bouwkosten berekend op f 29.889,60 en de aannemer declareerde uiteindelijk f 28.285,49. Voorwaar geen slecht resultaat en wat dat betreft zal Seijmonsbergen tevreden geweest zijn. Maar een jaar later was het huis blijkbaar toch nog te klein. Bij de gemeente Baarn werd door architecten G.H. Kleinhout en ir. J. v. d. Steur een aanvraag ingediend voor de bouw van een serre aan de achterkant van het huis, begroot op f 1500,-. De gemeente had er geen moeite mee.

Hoe het verder ging

Hendrik Seijmonsbergen werd geboren in Amsterdam op 26 januari 1874 en kwam dus op de leeftijd van 57 jaar naar Baarn, met vrouw en acht kinderen. Ieder van

die kinderen kreeg een eigen kamer in het nieuwe huis. Ook hier in Baarn werd nog een kind geboren. Hendrik overleed alhier op 28 maart 1961.

In 1931 kwam zijn zoon Bastiaan in het bedrijf te werken en in 1938 zijn zoon Hendrik. Beide zoons werden in 1941 als medefirmant in de firma opgenomen. Bovendien werden ze eigenaar van de grond, die ze aan de werf verhuurden. Zoon Hendrik werd op 11 juni 1916 in Amsterdam geboren. Hij trouwde in 1945 met Sara Ros en ging wonen aan de Vondellaan in Baarn, later aan de Bilderdijklaan. Ze zijn 55 jaar getrouwd

geweest, totdat deze Hendrik op 2 november 2000 overleed.

In 1978 werd de werf gesloten. Er kwamen steeds minder opdrachten, doordat die naar de grotere gesubsidieerde werven gingen. De kleine werven moesten zichzelf zien te redden. Ook was het in die tijd moeilijk om aan geschikt personeel te komen.

Lange tijd was van de werf praktisch niets bekend. Men dacht dat alle oude documenten letterlijk in de container waren verdwenen. Maar een unieke

vondst in 2008 bracht allerlei scheepsbouwtekeningen van de werf boven water. De tekeningen zijn allemaal nog in een uitstekende staat, doordat ze sinds 1978 zeer goed en zorgvuldig bewaard blijken te zijn geweest. Een ongelofelijke vondst!

Andere eigenaren

De villa aan de Prins Hendriklaan werd in 1962 verkocht voor f 125.000,-. Aan wie is onbekend. Maar in 1975 was in ieder geval J.P. Dijkhuis de eigenaar, want die liet de keuken veranderen en vergroten. Zoals dat meestal gaat, betekent een nieuwe eigenaar tevens een nieuwe keuken. Jan des Bouvrie kreeg de opdracht om er iets moois van te maken en aannemer F.M. Fennis zorgde voor de uitvoering.

Intussen was het kippenhok van Hendrik Seijmonsbergen blijkbaar vergaan, want H. Dijkhuis-Gerritsma diende in 1976 een aanvraag in voor de bouw van een hoenderhok achter in de tuin. Drie meter lang, twee meter breed en twee meter hoog. Ook daarvoor kreeg ze van de gemeente Baarn toestemming.

Tenslotte ging de villa in 2007 over in handen van de huidige bewoner. ■

Bronnen:

- De gegevens over de werf van Seijmonsbergen zijn ontleend aan de website www.geheugenvanoost.nl .
- De gegevens over architect Onvlee zijn gevonden op de website www.groenegrav.nl en met toestemming overgenomen.

- De Berekening van Kosten en de Verantwoording door de aannemer zijn afkomstig uit het archief van de Historische Kring Baerne te Baarn.
- Wijzigingen aan de villa zijn ontleend aan het archief van de gemeente Baarn.
- Correspondentie en e-mails van de heer Seijmonsbergen te Emmen.
- Informatie uit een gesprek met Sari Seijmonsbergen te Baarn.

Eemnesserweg 12, postbus 97, 3740 AB Baarn
Telefoon: (035) 541 33 21, telefax (035) 541 81 53
E-mail: info@debaarnsenotarissen.nl

ingepast

Communicatie

- Helpt ondernemers professioneel en positief in de publiciteit te komen
- Ondersteunt organisaties in het verbeteren van de samenwerking
- Versterkt het contact tussen bewonersgroepen en instanties

Inge Pastoor
communicatieadviseur en projectleider

- www.ingepast.nl
- mail@ingepast.nl
- 06 - 55 70 25 91
- Twitter @IngePastoor

Uw oude of nieuwe huis meesterlijk geschilderd?

SCHILDERSBEDRIJF

u.d. Horst

CANTONLAAN 1 - 3742 CH BAARN
TEL. (035) 542 28 93 - FAX (035) 543 02 58

Voor Baarn en omstreken van oudsher bekend

De Zwart handboekbinderij
Oosterstraat 68
3742 SW Baarn

*Er wel eens aan gedacht om uw exemplaren
van Baerne te laten inbinden?
Twee jaargangen in één band: actieprijis €15*

Bel: 06-54682826
Of mail: cdezwart@euronet.nl

APOTHEEK JULIUS

Sinds 1886

M.A. Smulders - de Jong apotheker

**UW GENEESMIDDEL
ONZE ZORG**

Laanstraat 26, 3743 BG Baarn

Telefoon (035) 5412432

Fax (035) 5421021

E-mail apotheekjulius@ezorg.nl

www.apotheekjulius.nl

ERICA

LINGERIE & BADMODE

Voor deskundig advies

Voor grote maten

Nachtgoed en Dusters

Reuma ondergoed

Uw maat met de juiste cup A t/m H

Voor kleine maten

Voor hele grote maten

Badpakken en Bikini's

Heren ondergoed

En wij proberen het bijna onmogelijke mogelijk te maken

Laanstraat 71a, 3743 BC Baarn, Tel. 035 642 00 73

juwelier
van doorm

Al vier generaties liefde voor 't vak.

Brinkstraat 14-16 3741 AN Baarn Tel: 035-5413107
info@juweliervandoorm.nl www.juweliervandoorm.nl

GALERIE-INLIJSTATELIER DE ZOETE INVAL

- * litho's – zeefdrukken – etsen - gravures en foto's van Oud Baarn.
- * keus uit meer dan 100 diverse houten lijsten
- * facetspiegels in vele maten met een lijst die U zelf uitzoekt
- * passe-partouts in alle maten en kleuren
- * ook rond en ovaal en meerdere uitsnijdingen

Pr. Marielaan 21 Baarn. 035-5412781

open: woensdag tot en met zaterdag doorlopend van 11.00-16.00 uur

www.galeriedezoeteinval.nl

DE OORLOGSDAGBOEKEN VAN BARON VAN HEERDT deel 3

Tijdens de Tweede Wereldoorlog schreef baron F.E. van Heerdt vijf dagboeken vol over de gebeurtenissen aan het front en de wederwaardigheden hier in Baarn. Daarvoor kocht hij ieder jaar een agenda. De Historische Kring is vorig jaar in het bezit gekomen van deze dagboeken. Arie Twigt las ze allemaal en schreef er een aantal artikelen over. Het eerste deel verscheen in Baerne 3-2011 en behandelde het dagboek dat in het eerste oorlogsjaar werd bijgehouden. Het tweede deel werd in Baerne 4-2011 gepubliceerd en behelsde de gebeurtenissen in 1941. In 1942 hield de baron een dagboek bij tot 25 augustus 1942. Daarvan vindt u hier het verslag dat Arie Twigt maakte. In de volgende Baerne verschijnt het laatste deel van deze artikelenserie.

door: Arie Twigt

Op 4 januari 1942 hervat baron Van Heerdt zijn dagboek:
Oud en Nieuw is voorbij. Het oude jaar

werd gevierd in gepaste vrolijkheid. Rita [zijn vrouw] had gezorgd voor een stekelvarkentje in warme wijn¹ en broodjes met gerookte vischjes. Van oesters geen sprake, dat kunnen alleen onze beschermers (de duivel hale hen) sich leisten. Van champagne ook niet, ten eerste heb ik er te weinig van en ten tweede vind ik het daar geen tijd voor. De jongens drinken het trouwens ook niet en dan zit ik er alleen voor, al ben ik er niet bang van.

Hier begint het bedenkelijk te worden. Op alle wijzen worden we dwars gezeten. Ze zijn bang voor de 11.000 geweren van de jachtactehouders, dus met 1 januari de jacht maar sluiten.

Ze hebben geen brandstoffen meer en alles wat maar gekapt kan worden gaat er aan. Allerlei eetwaren worden schaars en zijn niet meer op de bonnen te krijgen. Alle wollen goederen zijn in beslag genomen. Wanneer zullen ze dat in onze huizen komen doen?

Op maandag 26 januari wordt het dagboek vervolgd:

Ik zit bij de brandende haard mijn verkleumde ledematen te warmen en schrijf dit op mijn knieën. We hebben een Russische winter, wanneer het precies begonnen is weet ik niet meer, maar vrijdag 2 januari gingen we nog fretteeren²) en toen was het al koud. Resultaat nihil, die vrolijke huppelaars zaten toch boven. Achteraf bleken we niet te mogen schieten, want de jacht op alle wild was gesloten.

Op 12 januari ging ik naar Walcheren voor de verkoop van een boomgaardje van mijn schoonmoeder. Het was toen al danig koud. Hier lag sneeuw, in Gelderland en Brabant niet, maar in Zeeland nog meer dan hier. Het was dan ook niet aangenaam. Na zes uur in de trein aankomst in Middelburg. Toen op de fiets naar Oostkappel. De laatste kilometer vijf keer tegen de grond vanwege mijn zware koffer.

Een ijsskoude kamer, maar daar ga je niet dood van. Je wascht je een beetje minder 's avonds voor het naar bed gaan. Verder was het niet slecht. Maar de bezoeken die ik had willen afleggen zijn niet doorgestaan vanwege de sneeuw en de koude.

Er waren veel moffen en langs de zeekust: een groote verdedigingslinie. Ik hoorde dat

ze allemaal naar de Engelse Radio luisterden, hoe moeten die kerels dat uithouden. De brandstoffennoed is er nog groter dan hier.

Hoewel ik weinig van Middelburg zag, geloof ik dat de stad nog erger geleden heeft dan Rotterdam. Door de sneeuw kon ik weinig zien en het trok me ook niet aan. Er werd gebouwd, maar leelijk. Het cachet van de stad is hopeloos verloren. Ik logeerde daar in de Nieuwe Burcht op de Loskade aan het kanaal, uitstekend.

Hoe is het dagelijks leven: beroerd. Ontzettend koud en een massa sneeuw. Ik kan het me niet herinneren dat ik de sneeuw zo dik heb zien liggen. Ik reed schaatsen een week geleden met Rita op het groot Wasmeer. Mooi ijs, een beetje wind, maar het ging best.

Maandag alleen op de Eem richting Amersfoort. Donderdag met François [zijn zoon] richting Zuiderzee. François ging voor. Ijs op de zee was slecht. Bij de oude Zeger Hoolwerf aan, maakte een praatje en kwam thuis met een heerlijk zootje ...baars [welke soort baars is niet te lezen].

Het beroerde van de toestand is dat de voorraden opraken en dat je alleen tegen grof geld buiten bonnen om iets kunt krijgen. Maar het geld heeft geen waarde meer. Al het zilvergeld is ingetrokken en we hebben nog alleen zinken pasmunt en papiergeld.

O ja, de elfstedentocht is donderdag goed afgelopen. Gemiddelde snelheid 23 km per uur. Daar kan geen mof tegen op, die zie je ook nooit op schaatsen trouwens. Als er ijs is denkt geen Nederlander aan iets anders als schaatsen rijden.

Er is deze dagen weer een nieuwe luchtbeschermingsdienst order gekomen. Je schijnt er voor opgeroepen te worden, zal het wel merken als het zover is.

Hierna doet de baron bijna dagelijks verslag van het barre weer in januari, februari en begin maart. Het vroom soms meer dan negen graden en op enkele dagen lag er wel een halve meter sneeuw, terwijl de kolen op waren en hout nauwelijks gestookt kon worden.

Op 7 april vinden we weer nieuwe aantekeningen:

Hoe is nu onze huishoudelijke toestand? In een woord beroerd. Een week of vijf geleden kwam er het bericht dat het winterkoren niet erg had geleden. Nu een bericht dat het winterkoren wel heeft geleden en onze voedselpositie in gevaar is. Er is geen zaai-koren meer en er is gebrek aan pootaardappels. Er moet dan ook meer oliehoudende zaad verbouwd worden.

De koeien krijgen geen hooi meer, want het is er niet. Ze krijgen stroo. De melkproductie is dus ook sterk gedaald. Boter is dikwijls op de bonnen niet te krijgen en men is gedwongen om vet of margarine te kopen. Men betaalt voor boter in de sluikehandel

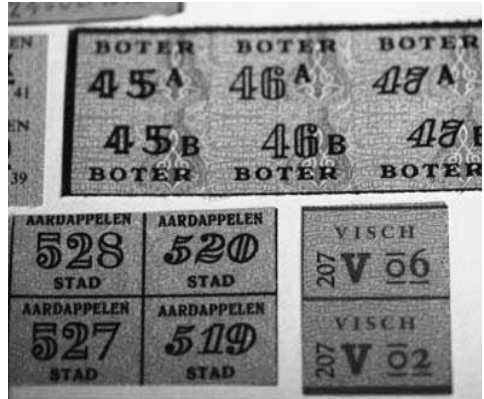
dan ook fantastische prijzen van 12 tot 13 gulden het kilo.

De regering betaalt voor slachtvee (vee moet opgeruimd worden omdat er geen voer genoeg is) 34 cent per kilo levend gewicht. Een koe (stamboek en TBC vrij) kost echter f 560,-. Alles is in de zwarte handel te koop. Fietsen zijn op de bon, glas en aardewerk idem. Tabaksproducten komen nu ook aan de beurt. De winkels zijn uitverkocht. Zaterdags staan lange files voor de bakkers en bonbon winkels.

Nu nog iets over de toestand in Baarn en Nederland. Sinds enige tijd hebben de Engelschen een soort troepen, welke zij 'commando's' noemen. Hiermede doen zij een soort Viking invallen. De mof is een bang wesen, alleen in massa zijn ze dapper. Hun hele administratieve apparaat trekken ze nu terug uit de kuststreek, de hoofdkwartieren zijn gebracht naar Utrecht, het Gooi en Arnhem. Hier komen nu 900 man, waaronder een admiraal. De villa Enthoven is opgeëischt, want daar woonde een Jood. Verder het Lyceum en leegstaande huizen. In Hilversum is het nieuwe gemeentehuis ontruimd en beginnen ze er al in te breken, tot groote ergernis van de bouwheer Dudok.

Men zegt dat er hier in het Gooi een rij afweergeschut wordt geplaatst. Dat kan dus vroolijk worden. We zaten tot nu toe zoo vrij van alles wat dat betrof. De tijd zal het leeren.

Op 28 april meldt Van Heerdt ons: Het eten wordt moeilijker te krijgen. De winkels raken uitverkocht, voorraden raken op. Dit is op elk gebied zoo. De clandestiene slachting wordt ook moeilijker.

Ik had er hier een naast de deur en kreeg voor Snip [de hond?] altijd de pens. Maar nu is dat ook uit.

De menschen hebben hard nieuw schoeisel noodig. Ik stond vandaag in de rij op het distributiekantoor. Een werkman kwam om een schoenenbon. Hij liep niet alleen op zijn tandvleesch, maar ook het bovenleer was stuk. Maar geen schoenenbon.

Wij hebben intussen geen inkwartiering gekregen, dank zij het feit dat ons huis van alle ongemakken is voorzien. Er was geen stroomend water in de logeerkamer, dus meneer de officier kwam niet. Ik heb er tranen om gehuild (van vreugde). Er zijn hier troepen aangekomen uit Rusland. Ze zijn hier ongeveer 14 dagen geweest en vandaag weer vertrokken. Ik had zoo'n zoodje van die smerige kerels op Courbevoie naast ons.

Het ontruimen van ons huis heeft mij ook bedreigd, maar de heer Diekman van Publieke Werken heeft gelukkig het gevaar afgewend door ze in de scholen in te kwartieren. De Rüstings Inspection die hier

nu komt is ook een stuk rustiger en zit aan de andere kant van het dorp.

Hier halen ze menschen weg om te werken in Duitsland en als het mogelijk is ook de werktuigen, die dan toch niet gebruikt kunnen worden. Er is ook al 1500 ton koper weggehaald.

Nu moeten op 15 mei om twee uur 's middags alle officieren, cadetten en adelborsten van het Nederlandsche- en Ned. Indische leger zich in bepaalde kazernes melden. Zullen die ook weer vastgezet worden? Ook zijn over het geheele land 5000 menschen, professoren, advocaten, geestelijken en gewone burgers gevangen genomen. Waarom weet niemand, maar men denkt als gijzelaars. Op vele punten zijn de rijksstraatwegen afgezet over een bepaalde lengte. De groote staf is verplaatst naar Brummen. De Duitschers zelf zijn gedrukt en klaar om te vluchten en de N.S.B.-ers ook. De zenuwoorlog is voor hen begonnen. En een ieder snakt naar de dag dat ze opdonderen.

Op 13 juni staat het volgende in het dagboek genoteerd:

Over de binnenlandsche toestand kan ik het niet beter zeggen dan door aan te halen wat in Hilversum op de muren stond geschreven: 'Eet nu gras. 3 ct het kilo'.

Groente is niet verkrijgbaar al sinds eenige dagen niet, aardappels voor zover ze er zijn, zijn slecht en half verrot. We hebben nu een extra bon voor peulvruchten als doekje voor het bloeden. Het brood is slecht, er is boter te weinig. Waar blijft alles – alles gaat naar Duitschland. Er mogen geen groenten vervoerd worden. Alles

moet over de veiling en wordt daar opgekocht.

Maar zoo is het met alles. Met 1 juli is er een stopverbod voor bouwen. Het hout gaat naar de Deutsche Wehrmacht. De schilders moeten alle lijnolie inleveren en de verf die aangemaakt is. Toewijzingen van ijzer zijn tot 40% teruggebracht.

Paarden moeten ook weer voor de keuring. De veearts hier van de G.Z. [betekenis onduidelijk] had door aanpappen met den mof kans gezien er veel paarden door te slepen. Maar op het laatst is dat toch gemerkt, zoodat ze om navordering komen.

Intussen regent het hard gelukkig, zoodat alles ineens groeit. Mijn vroege aardappels staan er goed voor. Ik ben bezig een weiland aan te leggen en moet nu vragen een paar boomen te kappen.

Net ook mijn eigen geitenboter gemaakt. Vind het heel goed. Rita vindt het sterk.

Op zaterdagavond 11 juli wordt het dagboek weer hervat:

Ik ben bezig een nieuwe weidegrond voor het paard te maken en heb permissie om twee bomen te kappen, de rest die er aan gaat vaart onder dezelfde vlag mee. Want alles moet gevraagd worden tegenwoordig, net zoo als alles gerantsoeneerd wordt. Alleen de belasting wordt dit niet, die mag je nog betalen, zooveel mogelijk.

Ik moest 28 juni 70 eieren inleveren, had er twee. De kippen staken omdat ze geen hardvoer krijgen. Leverde dus niets in. Ben nu wachtende tot ik een order krijg dat ik ze ook moet inleveren, maar dan eet ik ze liever op.

Uit alles blijkt intussen dat ons geheele regeringsstelsel een groote Janboel is en niemand er meer uit wijs kan worden. Je moet niets meer vragen en alleen maar doen. Wat niet weet dat niet deert. Een voorbeeld: Je mag geen vleesch vervoeren, geen eieren, geen kaas, geen groenten. Maar de controleur voor het vleesch kijkt niet naar andere zaken en zoo navenant.

Tot bovengenoemde 11 juli hield de baron zijn dagboek bij in een Fortuna-agenda. In dat weekeinde werd hij waarschijnlijk gewaarschuwd voor een op handen zijnde arrestatie, want hij slaapt 's zondags niet meer thuis. Hij schreef daarna alleen nog op twee losse blaadjes, die gelukkig (later) in het dagboek gelegd zijn. Op maandag 13 juli lezen we daarin het volgende:

's Morgens komt Rita mij ten huize van S. zeggen dat de Sipo (Sicherheitspolizei) om kwart over zes bij ons thuis is geweest om mij te halen. Ze brengt mijn dagelijks pak mede en ik verdwijn via Groeneveld en Monnikenberg in de richting van Hilversum en ga over Loosdrecht, Nieuwersluis en Ter Aa naar Mijdrecht. Ontmoet op de Ter Aa'sche Zuwe H. [Herwaarden?] die mij zegt waar ik naar toe moet. Ik kom daar circa half twee aan, heb dan de ongeveer 40 km in goed 3 ½ uur afgelegd, voorwaar geen slechte prestatie. ^{3 4}

Ik vind een zitslaapkamer met een klein hokje, gerieflijk gemeubileerd, vlak bij een plas (Botshol). Ik heb een uitstekend bed. Word om half twee gewekt door een allergeweldigst geschiet. Ze waren Schiphol aan het bombarderen. Ik was moe, want

's avonds was ik nog naar M. geweest om H. [Herwaarden?] te spreken.

Dinsdag 14 juli:

's Morgens naar U. geweest en daar een brief weggebracht voor B. Ga nu vrijdag weer daarnaar toe en hoop dan een brief terug te vinden. 's Avonds kwam H.

[Herwaarden?] met vrouw en de heer K. [Kooi?] op bezoek. Ik kreeg 's middags mijn koffer. Rita vergat kousen in te pakken, zoodat ik met een paar groote gaten in mijn hielen rondloop. 't Blijft winderig en niet warm.

Woensdag 15 juli:

Er zijn 900 mensen opgepakt als gijzelaar. De heer K. [Kooi?] deed gisteren geen erg vroolijke verhalen. Ik zit hier rustig en wil het beste hopen, voorlopig blijf ik hier.

De baron komt zijn tijd door met het afleggen van bezoeken in de omgeving, lezen en varen, want hij beschikt over een bootje waar hij ook mee uit vissen gaat. Voor zijn eten wordt blijkbaar gezorgd, want hij laat zijn vangsten, vaak ruisvoorntjes, bakken en eet ze met smaak op. De nachten blijken nogal onrustig door de luchtafweer rond Schiphol.

Maandag 20 juli:

's Morgens ga ik naar Mijdrecht naar H. [Herwaarden?] Terwijl we zitten te praten komt Rita ineens aangestapt. Ze is toch maar gekomen. Wij blijven bij Herwaarden koffiedrinken en gaan 's middags naar mijn hol. Ik breng haar om 4 uur weer

naar Mijdrecht. Ik blijf nog een week hier en zal dan verder kijken.

Zaterdag 25 juli:

Hedenmorgen naar Mijdrecht geweest en afscheid genomen van mevrouw Kooij en haar een bloemetje geoffreerd. Praatte nog even bij de Herwaardens. Hij neemt mijn fiets over, ik durf er niet mede naar huis toe.

Zondag 25 juli:

Ik ga pakken, want morgen moet mijn koffer weg. Ik sluit hierbij af.

Tot zover het eerste losse blad. Het tweede blad begint met 'Dagboek van de 2^e vlucht'. De eerste datum is donderdag 13 augustus, waar we het volgende lezen:

's Morgens om ongeveer half zeven komt Straayer mij wekken met de prettige (?) tijding dat mevrouw juist getelephoneerd heeft, dat de Sipo er weer is. Ik kleed mij als een engelsch weerlicht aan en verdwijnt in het bosch. Het regent en alles is druipnat. Na een half uur stuur ik Bertus op verkenning uit, krijg bericht dat de kust weer vrij is.

Ga nog wat naar bed en sta tegen half negen op. Na het ontbijt maak ik alles gereed voor een vertrek van 14 dagen en besluit Vrijdag naar Friesland te gaan, waar ik nog een oud-wachtmeester weet te wonen.

Vrijdag 14 augustus:

Ik ga met de fiets van Rita naar Amersfoort. Neem daar de sneltrein van 1.20 uur

tweede klas. De trein is afgeladen en ik besluit 1^e klas te reizen. Ook deze is vol en ik moet voor een staanplaats bij betalen. Gelukkig heb ik nog wat lebensraum en kan zitten op de grond op mijn opgerolde regenjas. Had nog een plaats kunnen krijgen, maar stond die af aan een juf.

In Zwolle was de trein naar Leeuwarden 1 uur te laat. Deze was ook weer stamp. Zo zelfs dat het lebensraum ontbrak. Toch wist ik mij ertussen te wurmen.

In Heerenveen aangekomen merkte ik dat er een tram liep naar Drachten. Deze was ook weer een klein uur te laat, maar het was beter dan 40 km fietsen. Met al die wederwaardigheden kwam ik om kwart over acht in Opeinde aan. Daar het huis ook stampvol was deelde ik de kamer van het echtpaar Van der Woude, in zooverre als men het hok waar ze in sliepen een kamer kon noemen. Maar de menschen zijn uiterst gastvrij en hartelijk en dat maakt alles goed. Het weer was buiig, maar niet koud.

Zaterdag 15 augustus:

Ik telephoneer met Grijpskerk en krijg 's middags mijn koffer. Als men zich toch moet behelpen, dan wordt dit behelpen in het kwadraat of nog erger. Er is hier een familie Ozinga uit Groningen gelogeed. Man, vrouw en twee kinderen en die zitten in de mooie kamer. Hij is onderwijzer op de Mulo. Een geschikt paar. Ieder helpt mede in het huishouden. Er moet voor 10 à 12 man twee maal per dag gekookt worden.

De dagen worden doorgebracht met kleine uitstapjes in de omgeving, het

doen van klusjes in huis, zoals het malen van rogge en soms boodschappen voor mevrouw Van der Woude. Op zondag 23 augustus bezoekt de baron de paardenrennen in Groningen met de heer Tambour. De twee wagen een gokje, maar worden er niet veel rijker van.

Dinsdag 25 augustus:

Ik ga morgen weer naar huis. Dit is het einde van mijn verblijf bij Van der Woude te Opeinde.

Ook het dagboek over 1942 eindigt hier. Het bijhouden ervan leek baron Van Heerdt vanaf die tijd te gevaarlijk. Pas op zaterdag 16 september 1944 hervat hij zijn dagboek. Daarover meer in een laatste bijdrage in de volgende *Baerne*. ■

Noten

- ¹ In de schil van een sinaasappel werden hele kruidnagelen gestoken, waarna de sinaasappel in een kan met warme wijn werd gelegd. Zo verkreeg men glühwijn.
- ² Fretteeren is het jagen op konijnen met een fret. Die werd konijnenholen ingestuurd. Kwamen er konijnen uit, dan konden die geschoten worden.
- ³ Deze afstand werd met de fiets afgelegd, zoals later blijkt als de baron zijn fiets in Mijdrecht verkoopt.
- ⁴ Vanaf zijn vlucht worden personen vaak met de beginletter van hun naam aangeduid, waarschijnlijk uit veiligheidsoverwegingen. De vermoedelijke namen zijn door de schrijver ingevuld.

Reacties van lezers op het verslag over het jaar 1941 dat in december 2011 in Baerne verscheen: Gerard Raven mailde ons dat Noack een vleesfabriek was aan de Oude Soesterweg in het Soesterkwartier van Amersfoort. Het was dus geen broodfabriek. Ook Els Veldman kende Noack als vleesverwerkend bedrijf en wist te vertellen dat later in die fabriekshallen de voorraad van de tweedehands boekhandel De Slegte huisde. In maart 2005 werd het complex door De Slegte verlaten. Na de oorlog maakte Noack complete maaltijden in ovale blikken. Frans Veldman sloeg deze in, als hij ging kamperen. Die hoefden alleen opgewarmd te worden in een pan heet water. De voormalige E. Noack's Koninklijke Fijne Vleeschwaren- en Conservenfabrieken werd opgericht in 1878 als Vleesconservenfabriek Menko.

EEMLANDSE BUITENPLAATSEN IN MUSEUM FLEHITE

In het kader van het Jaar van de Historische Buitenplaats presenteert Museum Flehite van 1 september tot 5 november een uitgebreide expositie over Eemlandse buitenplaatsen. Utrecht is de provincie bij uitstek waar welgestelde burgers in voorgaande eeuwen een buitenverblijf lieten bouwen. Museum Flehite laat zien dat ook Eemland, het buitengebied rond Amersfoort, rijk aan buitenplaatsen is met klinkende namen als Stoutenburg, Randenbroek, Soestdijk, Groeneveld, Birkhoven en Schothorst. In de tentoonstelling komen niet alleen de geschiedenis van huis en tuin aan bod, maar ook hoe de bewoners op hun buitenplaats leefden.

De landgoederen in Eemland kennen soms een roerige geschiedenis. Menig buitenplaats verrees op de fundamenten van een verwoest kasteel. Bijvoorbeeld Villa Randenbroek in Amersfoort. Op de expositie is een film te zien waarin columnist Guido de Wijs de bezoeker meeneemt op reis door vele eeuwen Randenbroek. Het middeleeuwse landhuis werd in 1629 door brand verwoest en kort daarna herbouwd volgens de plannen van zijn bekendste bewoner, de bouwmeester en schilder Jacob van Campen. Het landhuis is later opnieuw verbouwd, zozeer dat niet meer zichtbaar is hoe Van Campens Randenbroek er uitzag. Speciaal voor deze tentoonstelling is nu een maquette gemaakt van Van Campens zeventiende-eeuwse huis.

Het goede leven

Bij Soest liet een Amsterdamse burgemeester rond 1650 de Hofstede aan Zoestdijck bouwen. In 1674 kocht stadhouder Willem III de buitenplaats en maakte er een representatief jachtslot van. Museum Flehite laat het Soestdijk

van weleer herleven met een rijk gedekte tafel die een idee geeft van het goede leven van de Oranjes en hun hoge gasten. In alle buitenverblijven speelde de ontvangst van gasten en uitgebreid eten een belangrijke rol. Aan tafel heerste een strakke etiquette, waar zowel gasten als personeel zich aan dienden te houden.

Buitenverblijven waren min of meer zelfvoorzienend. Het voedsel op de tafels was afkomstig van eigen grondgebied, het wild werd op eigen terrein geschoten, het fruit kwam uit eigen moestuin en de bloemen werden in de tuin geplukt. De tuinbaas van bijvoorbeeld huis Groeneveld in Baarn had zijn handen vol aan het zaaïen, kweken en oogsten.

De tuinen waren in de zeventiende en achttiende eeuw ingericht volgens de laatste mode, naar Frans voorbeeld. Met lange zichtassen en hagen in geometrische figuren kregen de fonteinen en tuinbeelden een fraaie omlijsting. Aan het einde van de achttiende eeuw leidde de romantiek tot een nieuwe tuinmode. De Engelse

landschapstijl brak radicaal met de rechte lijnen en verving deze door slingerende paden en vijvers. Heel wat geometrische tuinen zijn ingrijpend veranderd in landschappen met golvende lijnen.

Herbestemming

De meeste luthoven worden al lang niet meer door particulieren bewoond. De kosten voor bewoning en onderhoud zijn niet meer op te brengen. Het zijn nu vaak kantoren of musea. Naar een nieuwe bestemming voor huis Randenbroek wordt nog gezocht. Voor een herbestemming voor paleis Soestdijk zijn al veel verschillende plannen bedacht. Rusthoek in Baarn is duurzaam (energiebesparend) gerenoveerd. Verder zijn de nieuwe ontwerpen te zien voor Park Randenbroek en de tuinen van Soestdijk,

die passen bij de wens om meer mensen ervan te laten genieten. Zo zijn ook de parken van Birkhoven (rond 1910) en Schothorst (rond 1990) op vergelijkbare wijze herbestemd tot stadspark.

Evenementen

In het kader van het Jaar van de Historische Buitenplaats gaan meer buitenhuizen en parken open dan normaal. Wie enthousiast is geworden na het zien van de tentoonstelling in Museum Flehite, kan ze zelf gaan bekijken. Vanuit het museum kan een route langs de diverse landgoederen worden gefietst. Samen met verschillende erfgoedpartners worden ook andere evenementen georganiseerd. Een overzicht daarvan verschijnt te zijner tijd op www.museumflehite.nl. ■

Historische Kring Baerne

Postbus 326
3740 AH Baarn
tel. 035 5430377
e-mail:
info@HistorischeKringBaerne.nl
Internet:
www.HistorischeKringBaerne.nl

Bestuur en ereleden:**Voorzitter**

A.F.N. Mascini
tel. 035 5414512
voorzitter@
HistorischeKringBaerne.nl

Algemeen Secretaris

H.C. Frijlink
tel. 035 5414263
secretaris@
HistorischeKringBaerne.nl

Penningmeester

Vacature

Werkgroep Oudheidkamer

E.M.M.A. Kuizinga-Claassens
tel. 035 5420372

Werkgroep Oude Begraafplaats

M.M.D. Karsemeijer
tel. 035 5417922

Werkgroep Archeologie

J.W.A.A. van der Laan
tel. 035 5411656

Werkgroep Baerne

F.J. Booy
tel. 035 5417336

Algemeen lid

P.H. Feitz
tel. 035 5414794

Algemeen lid

Th. Kruidenier-Brands
tel. 035 5417860

Ereleden

J.M. v.d. Brink-van Wijkvliet
G. Brouwer
P.H. Kuijt-Smit
H.H.M. van Vugt

Administratie en redactie Baerne:

Ledenadministratie
H.J. Kroon
tel. 035 5413001
ledenadministratie@
HistorischeKringBaerne.nl

Redactie Baerne

Henriëtte Beuk
Frits Booy
Annemieke Geerts
Cok de Zwart
E-mail redactie: redactiebaerne@
euronet.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en / of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

Het tijdschrift *Baerne* komt mede tot stand door BakkerBaarn.

Bezoekadres en bezoektijden Oudheidkamer

Hoofdstraat 1A, 3741 AC Baarn.
Ingang via de bibliotheek, lift naar jeugdbibliotheek. Op woensdagen van 14.00 tot 16.00 en op zaterdag van 11.00 tot 13.00 uur.

Voor informatie of een afspraak kunt u tijdens openingsuren bellen met 035 5430377 of een e-mail sturen:
info@historishekringbaerne.nl

Contributie

Per adres en per jaar minimaal €16,-. Bank ING 41.92.133
Historische Kring Baerne is een Algemeen Nut Beogende Instelling.

Verzendkosten buiten Baarn en binnen Nederland: € 7,50 per jaar.

Verzendkosten tegelijk met de contributie overmaken.

Losse verkoop Baerne € 3,50

Verkrijgbaar bij:
Oudheidkamer HKB,
Boekhandel Den Boer, Laanstraat 69,
Bruna, Laanstraat 41C,
VVV/ANWB, Brinkstraat 12.

Is dit genoeg om eerder te stoppen met werken?

Natuurlijk hoopt u dat u straks genoeg pensioen heeft om leuke dingen te doen.

Maar wat als dat niet zo is? Gelukkig kan de Rabobank uw huidige en toekomstige

financiële situatie precies voor u uitrekenen. Maak vandaag nog een vrijblijvende afspraak met uw adviseur. Dan zorgen wij ervoor dat uw financiële situatie ook straks goed geregeld is.

*Gratis na een pensioengesprek:
opbergmap voor het overzicht*

Meer informatie op: www.rabobank.nl

Rabobank

BOEKHANDEL DEN BOER

Laanstraat 67-69 - 3743 BC Baarn - Telefoon 035 - 542 68 51
www.denboer.nl

Gespecialiseerd
in literatuur,
kunst- en kinderboeken